

21. Yüzyıl Afrika'sında ABD'nin Askeri Varlığı Üzerine Bir İnceleme

An Analysis of the US Military Presence in 21st Century Africa

İbrahim ARSLAN*

Öz: Afrika, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren, büyük güçlerin ilgilerinin arttığı bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Kıtanın Süveyş Kanalı-Kızıldeniz-Babül Mendep boğazı gibi önemli bir su yolunu kontrol etmesinin yanı sıra, sahip olduğu enerji kaynakları, büyük güçlerin kıtaya yönelik ilgilerinin en önde gelen gerekçesini oluşturmaktadır. 20. yüzyıl sonuna kadar Afrika'da stratejik bir çıkarının olmadığı açıklayan ABD, uluslararası alanda Çin'in etkinliğini artırarak önemli bir ekonomik güce dönüşmesi üzerine, bu ülkeyi sınırlama motivasyonu ile son yıllarda kıtada askeri varlığını artıran bir dış politika geliştirdi. Kıtada yatırım ve kalkınma yerine güvenliğe öncelik veren bu yaklaşım, birçok Afrika ülkesi tarafından benimsenmemektedir. Afrika ülkelerini Amerikan müttefiki olan/olmayan biçiminde ayıran ABD politikasının Çin'i kıtada sınırlayabileceği tartışmalıdır. ABD'nin Afrika'da askeri varlığını artırmayı, önümüzdeki süreçte kıtada, güvenlik gündeminin ön sıralarını işgal edecek gelişmelerin yaşanabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Afrika, Çin, Güvenlik, Sınırlama

Abstract: Africa has become a center of interest for the great powers, especially after the end of the Cold War. Among the prime reasons of this interest, we might mention the significant waterways like the Suez Channel, Red Sea, Bab-el-Mandeb, and the energy resources in the continent. While the United States declared that it had no strategic interests in Africa until the end of 20th century, the rising economic power of China in the region has forced the US to change its foreign policy by increasing its military presence to counter the Chinese influence. Such an approach of giving priority to security instead of investment and development is not embraced by many countries in Africa. It is doubtful that the US, which classifies African countries as an ally or not, will be able to limit China's influence in the continent. Increasing US military presence in Africa indicates that striking developments within security realm are looming on the horizon.

Keywords: US, Africa, China, Security, Limitation

Geliş Tarihi: 21.11.2018

Kabul Tarihi: 26. 12.2018

* Dr. Öğr. Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, arslan1961@yahoo.com

GİRİŞ

Afrika kıtası, 21. yüzyılın başlangıcına kadar, ABD'nin dış politika gündeminin ön sıralarında yer bulamadı. Günümüzde kıtanın ABD için stratejik öneminin artması, ABD'nin tercihlerinden kaynaklanmamakta, aksine, bu durum; küresel ölçekteki gelişmelerin zorlamasına karşı geliştirilen bir yanıt özelliği taşımaktadır.

Çin'in 1980'lerden itibaren Afrika ülkeleri ile kazan-kazan esasına (Arslan, 2018: 132) dayalı kurduğu ilişkilerle kıtada, ABD dâhil Batı dünyasına karşı sağladığı üstünlük, ABD yönetimlerini, Çin'i, Afrika'da sınırlama yönünde harekete geçmeye zorladı. Bunun yanı sıra, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile dünya genelinde istikrarsızlığın artması ve terör eylemlerinin yaygınlaşması, enerji kaynaklarının ve çıkarılan enerjinin dünya pazarlarına kesintisiz ulaştırılmasını sağlayan rotaların korunması ihtiyacını artırdı.

ABD, uluslararası alanda Çin'in ekonomik olarak yükselişini önemsemektedir. Bu durum, ABD'nin bir önceki Başkanı Barack Obama tarafından ABD-Çin Stratejik ve Ekonomik Diyalog görüşmelerinde yapmış olduğu konuşmada da ortaya konulmaktadır. Obama, "Geleceğin ne getireceğini kesin olarak tahmin edemeyiz, ancak zamanımızı belirleyecek konular hakkında kesin olarak emin olabiliriz. Ve biz bunu biliyoruz: Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasındaki ilişkiler, 21. yüzyılı şekillendirecek..." (The White House President Barack Obama) ifadeleriyle Çin'le geliştirecekleri ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Ekonomik büyümesini sürdüren Çin'in 2017'de Gayri Safi Milli Hasılası 23.301 trilyon dolar olarak gerçekleşirken, ABD'nin aynı dönemdeki Gayri Safi Milli Hasılası 19.391 trilyon dolar düzeyinde kalmıştır (The World Bank).

Uluslararası sistemde dominant güç görünümündeki ABD'ye karşı Çin, büyüyen güç olarak tanımlanabilir. Kenneth Organski, baskın ulus (dominant nation) ve büyüyen güç (growing power) olarak ifade ettiği güçler arasındaki ilişkileri World Politics adlı eserinde ortaya koyduğu Geçiş Teorisi (Transition Theory) bağlamında analiz etmekte ve Geçiş Teorisi'nin güçlü uluslar arasındaki ilişkilere yönelik olduğunu açıklamaktadır. Organski, coğrafi ve demografik olarak büyük bir ulusun

hızlı ekonomik gelişmesi sonucunda ulusal gücünün artmasına değinmekte; büyüyen gücün, uluslararası sistemdeki dominant gücün hegemonyasına etkisine dikkat çekmektedir. Tarihi süreç içinde güç dengesindeki değişimler ve uluslararası düzeni korumaya ya da değiştirmeye yönelik cepheleşmeler, büyük güçler arasında savaflara neden olmuş; uluslararası liderliğin değişmesi ve uluslararası sistemin yeniden düzenlenmesi ile sonuçlanmıştır. Robert Gilpin de benzer biçimde dominant güç (dominant power) ile meydan okuyan gücün (challenger), farklılıklarını barışçıl yöntemlerle çözememeleri halinde savaşın çıkacağını öngörmekte ve bunu hegemonik savaş (hegemonic war) olarak tanımlamaktadır (Lai, 2011: 5-6).

ABD, Afrika Komutanlığının (Africa Command-AFRICOM) 2007'deki kuruluşundan itibaren kıtada artan askeri varlığı ile gerektiğinde silahlı çatışmadan kaçınmayacağını göstermektedir. Afrikalılar, AFRICOM'un son yıllarda kıta genelinde artan operasyonları ile ABD'nin, Afrika ülkelerinin kıyılarına ve hava sahalarına yönelik askeri müdahalelerine tanık olmaktadır. ABD, sadece silahlı kuvvetleriyle değil, kontrat imzaladığı özel askeri yüklenicilerle (Private Military Contractor-PMC) de Afrika'yı militarize etmektedir. Çatışmaların olduğu bölgelerde, güvenlik sektörünün farklı alanlarında hizmet sağlayarak varlığını sürdüren özel askeri yüklenicilerin, Afrika halklarının yararına güvenlik sağlamaları tartışmalıdır. Bunun yanı sıra, kıtada sürdürülebilir barış ve güvenlik ortamının yaratılmasına yönelik olarak, Afrika ülkelerinin 2002'den itibaren kıta genelinde Afrika Birliği ve kıtadaki bölgesel organizasyonların kapasitelerinden yararlanarak oluşturdukları Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisininin (Karagül ve Arslan, 2014: 69-70) kıta dışından yapılan müdahalelerden olumsuz etkilenmesi olasılığı da dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Afrika kıtası, 30 milyon kilometrekareden fazla coğrafyada 55 ülkeye ev sahipliği yapmaktadır. ABD'nin, belirlediği ölçütlere uygun ülkelerle güvenlik sağlamaya yönelik müttefiklik ilişkisi geliştirmesi, Afrika ülkeleri arasında endişe yaratmakta; bu durum, devletlerarasında güçlü işbirliğini gerektiren terörizm gibi sınır aşan güvenlik sorunlarının çözümünde zafiyete neden olmaktadır. ABD'nin ülkeler arasında ayırım güden bu yaklaşımı, Afrikalıların hafızalarında canlılığını koruyan ve

Batı'ya karşı temkinli olunmasını hatırlatan sömürge döneminden kalan anıları yeniden canlandırmaktadır.

21. yüzyılın başından itibaren ABD'nin Afrika'da askeri varlığının artmasının nedenlerinin incelendiği bu çalışma "ABD Dış Politikasında Afrika Kıtasının Önemi", "ABD'nin Afrika'da Askeri Varlığını Artıran Girişimleri", "ABD'nin Kıtada Askeri Varlığını Artırma Girişimlerine Afrikalıların Tepkisi", "Finans ve Askeri Güç Kullanımı Arasındaki İlişkinin Afrika'daki Görünümü" başlıkları altında gerçekleştirilecek; "Tartışma ve Sonuç" başlığı altında, edinilen bilgi ve bulgular değerlendirilerek geleceğe ilişkin öngörülerde bulunulacaktır.

1. ABD Dış Politikasında Afrika Kıtasının Önemi

Afrika'daki Amerikan stratejisi, 20. yüzyıl boyunca, genel çizgileriyle değişmedi. Bu stratejinin (Defense.gov.fr) esasları:

- Afrika, ABD için stratejik önceliği olan bir bölge değildir;
- Afrika'da Amerikan varlığı asgari düzeyde tutulmalıdır;
- Amerikan askerleri için doğrudan angajmana girmeyi gerektirecek herhangi bir neden bulunmamaktadır;
- Gerekmesi halinde yapılacak müdahaleler, müttefikler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir;
- Uzun vadede vurgulanacak yaklaşım, "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" bulunmalıdır, olarak ifade edilebilir.

Bu stratejinin, Soğuk Savaş'ın ve iki kutuplu dünya düzeninin sona erdiği 1990'larda da değişmediği görülmektedir. ABD Savunma Bakanlığı (Department of Defence), 1995'de, Afrika'daki Amerikan güvenlik ve ekonomik çıkarlarının sınırlı olduğunu "Şu anda, Afrika'nın herhangi bir yerinde, sürekli veya önemli bir askeri varlığımız yok: Üslerimiz yok; hiçbir muharip güç konuşlandırmadık ve Afrika limanlarında gemimiz bulunmamaktadır... Afrika'da çok az klasik stratejik çıkar görüyoruz." (Nsia-Pepira, 2014: 50) ifadeleriyle ortaya koymaktadır.

Afrika, ABD'nin ulusal güvenlik politikasında, askeri olarak, 20. yüzyılın sonlarında ön plana çıkmaya başladı. 1998'de, Darüsselam-Tanzanya ve Nairobi-Kenya'daki ABD büyükelçilerine yönelik saldırılar, 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör eylemleri, dünya genelinde enerji

kaynaklarının/ulaşım yollarının güvenliğinin sağlanması ihtiyacı ve Çin'in Afrika'da artan etkisi, ABD yönetimlerinin kıtaya güvenlik boyutuyla öncelik vermesini zorunlu kıldı. ABD, büyükelçiliklerine yönelik terör saldırılarının ardından, Hartum-Sudan'daki bir ilaç fabrikasına misilleme saldırısı gerçekleştirdi. Clinton yönetimi bu fabrikada El Kaide için kimyasal silahlara yönelik üretim yapıldığını iddia etti (Ploch, 2011:13).

Bush yönetiminin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi, kıtaya daha fazla öncelik verilmesini öngören bir stratejik yaklaşımı yansıtmaktadır. Stratejide, Afrika'da fırsatların hastalık, savaş ve yoksullukla yan yana olduğu, bu durumun, ABD'nin insan onurunu koruma ve küresel terörle mücadele stratejik önceliğinden oluşan her iki temel değerini tehdit ettiği (The National Security Strategy of the USA, 2002: 10) belirtilerek; insan onurunun korunacağı ve küresel terörle mücadele edileceği vurgulandı. Ulusal Güvenlik Stratejisinde, ABD'nin, ortaya çıkan sınır ötesi tehditleri güvenlik işbirliği ve "istekliler koalisyonları" ile karşılayacağı; Afrika'daki kırılgan ülkelerin sınır güvenliğinin artırılmasına ve güvenlik ve istihbarat kapasitesi inşa etmelerine yardım edeceği (The National Security Strategy of the USA, 2002: 10-11) üzerinde durulmaktadır. Aynı dönemde Afrika'ya yönelik yeni politika girişimleri önermek üzere 2004'de Kongre tarafından yetkilendirilen bir Afrika uzmanları danışma paneli, son on yılda Afrika'da ABD'nin artan çıkarlarını şekillendiren/etkileyen beş faktörü: Petrol, küresel ticaret, silahlı çatışmalar, terör ve HIV/AIDS ile mücadele olarak belirledi (Ploch, 2011: 14).

ABD'nin 2006 Ulusal Güvenlik Stratejisinde, Afrika'nın "yüksek öncelikli" (The National Security Strategy of the USA, 2006: s.37) olarak tanımlandığı görülmektedir. Başkan Obama, 11 Temmuz 2009'da Gana Parlamentosunda yaptığı bir konuşmada AFRICOM ve küresel terörle mücadeleye atıfta bulunarak karşılaşılan sorunların işbirliği gerektirdiğini vurguladı: "Darfur'da soykırım veya Somali'de teröristler söz konusu olduğunda, bunlar sadece Afrika'nın sorunları değil, küresel güvenlik sorunlarıdır ve küresel cevap gerektirmektedir... Ve açık olmalıyım: Afrika Komutanlığımız, kıtada bir iz bırakmaya değil;

Amerika, Afrika ve dünya güvenliğini geliştirmek için, bu genel tehditlerle yüzleşmeye yoğunlaşacaktır.”(Huffingtonpost.com).

Obama yönetiminin 2010’da yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejisinde, açık pazarlara erişim, çatışmanın önlenmesi, küresel barışı koruma, terörle mücadele ve yaşamsal önemdeki karbon yataklarının korunması da dâhil olmak üzere bir dizi öncelik belirtilerek, Afrika kıtasında “etkili ortaklıklar geliştirmek” ihtiyacının üzerinde duruldu (National Security Strategy, 2010). Benzer biçimde, 2011 Ulusal Askeri Stratejisinde de 21. yüzyılda karşılaşılabilecek güvenlik sorunlarının güçlü askeri ortaklıklar olmaksızın istenildiği biçimde çözülemeyeceği ifade edildi (Kruger, 2011).

Trump yönetiminin Ulusal Güvenlik Stratejisinde ise Çin’in, Afrika’daki ekonomik ve askeri varlığını artırdığı, kıtada küçük yatırımlarla başladığı girişimlerini geliştirerek günümüzde Afrika’nın en büyük ticaret partneri olduğu üzerinde durulmakta; Afrikalı elitlere rüşvet veren, maden çıkarma endüstrilerini baskılayarak kıtadaki ülkeleri sürdürülemez borç ve yükümlülükler altında bırakan uygulamaların, uzun dönemde Afrika’nın kalkınmasını engelleyeceği vurgulanmaktadır. Güvenlik Stratejisinde; siyasi, ekonomik ve askeri güvenlik öncelikli alanlar olarak belirtilerek; terörizm, insan kaçakçılığı, yasadışı silah ve doğal kaynak ticaretini önlemeye yönelik alanlarda ortaklarla çalışmaya devam edileceği ifade edilmektedir (National Security Strategy of the USA, December 2017: 52).

Ulusal Güvenlik Stratejileri bağlamında, Afrika’nın kıyı şeridinde güvenliğin sağlanması, ABD’nin üzerinde durduğu bir konudur. Gine Körfezi, Aden Körfezi ve Batı Hint Okyanusu son dönemde yasadışı balıkçılık, yasadışı ticaret ve korsanlığa karşı duyarlı hale gelmiştir. Afrika hükümetlerinin deniz alanlarını yeterince kontrol edememesi; suç örgütlerinin insan, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını artırmalarına ve tehlikeli atıkları denize dökmelerine uygun ortam sağlamakta; deniz ticaretine ve offshore petrol üretim tesislerine yönelik korsanlık ve sabotaj tehditleri/faaliyetleri yoğunlaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (U.N. Office on Drugs and Crime-UNODC) verilerine göre, Batı Afrika’nın Avrupa’da tüketilen kokainin yaklaşık

üçte biri için geçiş bölgesi olması, (Ploch, 2011: 16) bu bölgeye yönelik endişeleri artırmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Bush yönetimi, 2005'de, denizlerin özgürlüğünü vurgulayan ve deniz ticaretinin kolaylaştırılmasının en önemli ulusal öncelikleri olduğunu belirten Ulusal Denizcilik Stratejisini uygulamaya koydu (The National Security for Maritime Strategy, 2005: s.2). Bu önceliklere yönelik olarak, Birleşik Görev Gücü - Afrika Boynuzu (Combined Joint Task Force - Horn of Africa-CJTF-HOA), Deniz Kuvvetleri ve CENTCOM Koalisyon Görev Gücü 151'deki (CTF-151) koalisyon ortaklarıyla birlikte Aden Körfezi, Umman Körfezi, Arap Denizi, Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'ndaki nakliye yollarını korumaya yönelik çalışmalarını sürdürmektedir (Ploch vd., 2011: 17). Bu bağlamda AFRICOM, halen, Afrika donanmalarının kendi karasularını koruyabilmeleri için, kapasite inşa etmelerine yönelik bir dizi program uygulamaktadır.

Afrika'da yaşanan çatışmaların sayısı son yıllarda azalmış olmasına rağmen, kıta, Birleşmiş Milletlerin (BM) barışı koruma operasyonlarının çoğuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu kapsamda; Batı Sahra, Güney Sudan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Mali, Orta Afrika, Sudan ve Abyei bölgelerinde olmak üzere, halen, toplam yedi görev devam etmektedir (United Nations Peacekeeping). 30 Eylül 2018 tarihi itibarıyla Etiyopya, Ruanda, Mısır, Gana, Tanzanya, Senegal, Burkino Faso, Çad, Togo ve Fas bu operasyonlara en fazla asker sağlayan on Afrika ülkesi arasında yer almaktadır (Peacekeeping.un.org). Afrika ülkeleri, ayrıca, kıtasal bir örgüt olan Afrika Birliği ve bölgesel bir örgüt olan Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (The Economic Community of West African states-ECOWAS) gibi örgütlerin yürüttüğü barış operasyonlarına da, Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi bağlamında, katkıda bulunmaktadır. Afrika'daki kapasite yetersizliği ve Afrika ordularının bu operasyonlara etkin katılmaları zorunluluğu, uluslararası toplumdan, ABD ve diğer donör ülkelerden önemli kaynak talep edilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, G8 ülkelerinin 2004'de, dünya çapında barışı koruma birliklerini eğitmek için çok taraflı bir program olan Küresel Barış Operasyonları Girişimi'ni (Global Peace Operations Initiative-GPOI) uygulamaya koyduğu bilinmektedir. Başlangıçta, 2010'a kadar 5 yıllık bir sürede 75.000 askerin eğitilmesi amaçlanan bu girişime,

ABD 660 milyon dolar katkıda bulunmayı taahhüt etti (Serafino, 2009: Summary).

BM'ye göre, 2009 yılında dünya genelinde enfekte kişilerin % 67'sini temsil eden 22 milyondan fazla HIV/AIDS pozitif Afrikalı vardır. HIV/AIDS, kıtada önde gelen ölüm nedenidir ve ABD'nin önceki Dışişleri bakanlarından Colin Powell tarafından "bugün insanlığın en büyük tehdidi" (Ploch, 2011: 19) olarak tanımlanmaktadır. Bush yönetimi, HIV/AIDS ile mücadele çabalarına öncelik vererek, bu mücadele için, Başkan'ın HIV/AIDS Yardımını Acil Durum Planı (President's Emergency Plan for AIDS Relief-PEPFAR) aracılığıyla 48 milyar dolar kaynak tahsis etti. PEPFAR bağlamında odaklanılan 15 ülkenin 12'si Afrika'dadır. Bu programın uygulandığı süre içinde 16 milyon insanın hayatı kurtarıldı (U.S. Department of State). ABD Savunma Bakanlığı, bu çabaların bir parçası olarak, San Diego'daki Deniz Sağlığı Araştırmaları Merkezi tarafından yönetilen Savunma Departmanı AIDS Önleme Programı'nı (The Department of Defense HIV/AIDS Prevention Program-DHAPP) yürürlüğe koydu. Bu programın amacı, ABD müttefikleri ülkelerin askeri personelinin teşhis ve tedavilerinde yardımcı olmaktır (Naval Health Research Center).

2. ABD'nin Afrika'da Askeri Varlığını Artıran Girişimleri

ABD, 1996'da, Afrika'daki barışı koruma ve çatışma yönetimi sorunlarına çözümler geliştirmek için Afrika'daki Krizlere Yanıt Girişimi'ni (African Crisis Response Initiative-ACRI) başlattı (The White House Office of the Press Secretary Dakar, Senegal). Ruanda'da 1994 yılında meydana gelen etnik katliamların komşusu Burundi'de ortaya çıkabileceğinden endişe edilmesi, bu girişimin oluşumunu hızlandırdı. ACRI, kıtadaki krizlere, barışı koruma misyonlarında görev yapmak üzere seçilen Afrikalı askerlerle tepki verilmesi yaklaşımını benimsedi. 2002'de, ACRI'de bazı değişiklikler yapan ABD, Afrika Acil Durum Operasyonları Eğitim Yardımını (African Contingency Operations Training Assistance-ACOTA) yürürlüğe koydu (Handy, 2010: 65-66). ACOTA, Afrika birlikleri için çeşitli silahların temin edileceğini de taahhüt ediyordu. ACOTA kapsamında, Afrikalı askerlere konvoyların emniyetinin alınması, göç yönetimi ve küçük birlik komutanlık

yeteneğini geliştiren eğitimler verildi (United States Africa Command). ABD tarafından barış misyonlarına katılacak ülkelerin seçiminde dikkate alınan temel ölçütler; ülkelerin demokratik yönetime sahip olmaları ve askerlerin sivillerin kontrolüne verilmesini kabul etmeleri, olarak belirlendi. Bu ölçütlere uygun olduğu düşünülen ülkeler Benin, Gana, Senegal, Malavi ve Mali idi. Uganda ve Etiyopya belirlenen ölçütlere uygun olmamalarına rağmen, ABD'nin askeri müttefikleri olduklarından, seçilen ülkeler arasında yer aldılar (Nsia-Pepira, 2014: 52).

ABD, kıta genelinde farklı terörle mücadele programları geliştirdi. Cibuti'deki ABD ve müttefik askerlerinden oluşan Ortak Görev Gücü-Afrika Boynuzu, Kenya'nın Manda Körfezi Donanma Üssü ile Etiyopya'daki Hurso ve Bilate'de daimi üç operasyon merkezi kurarak bu merkezlerde müttefik birlikleri eğitti ve Somali'de belirlenen hedeflere saldırılar başlatıldı (Foreign Policy in focus). Afrika Bölgesel Barış Gücü Programı (Africa Regional Peacekeeping Program-ARPP) (Volman ve Benjamin, 2007: 24) ise, barışı koruma operasyonlarında yer alan seçilmiş Afrika ülkelerinin askerlerini teçhiz etmek, eğitmek ve desteklemek için geliştirildi. Pan Sahel Girişimi (Pan Sahel Initiative), Mali ve Moritanya'ya Avrupa Komutanlığı ile ABD Özel Kuvvetlerini sevk ederek Mali ve Nijer'deki Tuareg isyancılarına karşı operasyonlar düzenledi. 2004'de Pan Sahel Girişimi'nin yerini alan Trans Sahara Karşı Terör Girişimi (Trans Sahara Counter Terror Initiative) (Warner, 2014), Kuzeybatı Afrika'daki Sahel Sahra bölgesindeki militanların faaliyetlerine karşı koymak üzere Cezayir, Burkina Faso, Libya, Fas, Tunus, Çad, Mali, Moritanya, Nijer, Nijerya ve Senegal'de Amerikan askerlerini görevlendirdi. Aralık 2003'de oluşturulan Ortak Görev Gücü Aztek Sessizliği (Joint Task Force Aztec Silence), Avrupa Komutanlığı komutası altında, ABD istihbaratı ile koordineli olarak keşif ve gözlem faaliyetleri yürüttü ve yerel askeri güçlerle istihbarat paylaşımında bulundu (GlobalSecurity.org).

Yukarıda belirtilen programlara ilave olarak ABD'nin, Nijerya ve diğer petrol üreticisi Batı ve Orta Afrika ülkeleri ile kesintisiz petrol akışını sağlayan iki taraflı askeri yardım, Afrika üs ortaklığı ve deniz güvenliğini teşvik eden girişimleri içeren askeri bağlantıları mevcuttur (Nsia-Pepira, 2014: 53). Ayrıca, Küresel Donanma İstasyonları (Global Fleet Stations-

GFS) konsepti ile ABD Deniz Kuvvetleri, bölgede kalıcı ve uzun vadeli angajmanlara girişebilmektedir (Howard, 2008: i).

ABD'nin Afrika'daki askeri varlığının en önemlisi AFRICOM'dur (United States Africa Command). AFRICOM'un oluşumunu gerektiren nedenlerden biri, ABD Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Afrika'ya yönelik görev alabilecek birden fazla komutanlığın bulunmasının yarattığı karmaşanın giderilmesi ihtiyacıdır. ABD'de 2006 yılında yapılan bir çalışmada Afrika Komutanlığı kurulması tavsiye edilmiş; AFRICOM'un oluşturulmasına dair kamuoyunun bilgilendirilmesi, Bush yönetimince 6 Şubat 2007'de gerçekleştirilmiştir. Böylece, Afrika'da ve kıtayı çevreleyen sularda ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarını korumak için, Birleşik Devletler Afrika Komutanlığı adında muharip unsurlardan oluşan yeni bir komutanlık teşkil edilmiştir.

AFRICOM'un kuruluşundan önce, ABD'nin Afrika kıtasına askeri müdahaleleri üç komutanlık tarafından gerçekleştirilmekteydi. Bunlar; Birleşik Devletler Avrupa Komutanlığı (U.S. European Command-EUCOM), Birleşik Devletler Merkez Komutanlığı (U.S. Central Command-CENTCOM) ve Birleşik Devletler Pasifik Komutanlığı (U.S. Pacific Command-PACOM) olarak yapılandırılmışlardı. Almanya'da konuşlu EUCOM'un sorumluluk sahasında 42 Afrika ülkesi, Florida'da konuşlu CENTCOM'un sorumluluk sahasında Afrika Boynuzundaki 8 ülke yer alırken, Hawaii merkezli PACOM Komor Adaları, Madagaskar ve Mauritius adalarından sorumluydu. Mısır ise Merkezi Komutanlığın sorumluluk alanında kalıyordu. AFRICOM'la birlikte, Savunma Bakanlığı bünyesindeki komutanlık sayısı, altısı coğrafi ve dördü fonksiyonel komutanlık olmak üzere, toplamda 10'a yükseldi. Coğrafi komutanlıkların görevi, genel bir coğrafi sorumluluk alanı ile tanımlanırken, fonksiyonel komutanlıkların görevi, dünya çapında bölgeler arasında gerçekleştirilen görev performansı ile ifade edilmektedir. ABD'nin coğrafi muharip komutanlıkları; Afrika (AFRICOM), Avrupa (EUCOM), Pasifik (PACOM), Kuzey (NORTHCOM), Güney (SOUTHCOM) ve Merkezi (CENTCOM) komutanlıklardan oluşmaktadır. Ulaştırma (TRANSCOM), Özel Operasyonlar (SOCOM), Müşterek Kuvvetler (JFCOM) ve Stratejik

(STRATCOM) Komutanlık ise fonksiyonel komutanlıklar olarak yapılandırılmıştır (Ploch, 2011: 1).

AFRICOM, 1 Ekim 2007'de, başlangıç düzeyinde operasyon yeteneği ile birlikte, EUCOM altında bir komutanlık olarak yapılandırılmış olmasına rağmen, bir yıl sonra, 1 Ekim 2008 tarihinde, tam operasyon yeteneğine sahip komutanlık düzeyine ulaştı. AFRICOM'un sorumluluk sahası Mısır dışında, tüm Afrika ülkelerini kapsamaktadır; Mısır, Merkezi Komutanlık sorumluluk alanındadır. ABD Savunma Bakanlığı AFRICOM'un misyonunu; Afrikalı ortaklarıyla birlikte çalışarak onların savunma yeteneklerini güçlendirmek, bölgesel istikrar ve güvenliğe daha güçlü katkıda bulunmalarını sağlamak ve bölgede ABD'nin stratejik çıkarlarını korumak (Ploch, 2011: 1) olarak belirledi. AFRICOM'un ilk büyük askeri harekâtı; BM Güvenlik Konseyi Kararı 1973'ün desteklenmesi kapsamında, çok uluslu askeri bir faaliyete katkı çerçevesinde, Libya'daki sivilleri korumaya ve uçuşa yasak bölge uygulamasına yönelik Odyssey Dawn Operasyonu adı altında Libya'da gerçekleştirildi. Libya komuta kontrol ve hava savunma tesislerini hedef alan, Tomahawk füzelerinin de kullanıldığı ABD askeri operasyonları ilk kez 19 Mart 2011'de başlatıldı (Ploch, 2011: 1-2).

Amerika'nın Afrika'ya askeri müdahaleleri (Nsia-Pepa, 2014: 52) silah satışlarını, askeri eğitim ve danışmanlık hizmetlerini, güvenlik ve istihbarat komutanlıklarının kurulmasını ve seçilen müttefiklerle açık ve örtülü ortak operasyonları kapsamaktadır. ABD'nin Afrika'daki askeri operasyonlarını teşvik eden motivasyon Afrika'nın petrol rezervlerinin yanı sıra, Çin gibi stratejik rakiplerin etkisini sınırlama düşüncesidir. Robert Moeller, ABD Afrika Komutanlığının Askeri Operasyonlar Komutan Yardımcılığı görevi esnasında, petrolün kesintisiz sağlanamamasını, terörizmi ve Çin'in artan etkisini Afrika'daki ABD çıkarlarına yönelik meydan okumalar (Foreign Policy in Focus) olarak tanımladı. Bu bağlamda, Ortadoğu'dan ABD'ye petrol tedarik eden büyük tankerlerin nakliye güzergâhlarının yakınında stratejik konumda bulunan Doğu Afrika sahilleri, Amerikalılar tarafından ABD menfaatlerini tehdit eden teröristlerin ve korsanların merkezi olarak görülmektedir. Afrika Boynuzu bölgesinde yer alan Babül Mendep boğazından bir günde 4,8 milyon varil ham petrol ve petrol ürünü

taşınmaktadır. Bunun 2,8 milyon varili kuzeye Avrupa yönüne, diğer 2 milyon varili ise aksi istikamete güneye taşınmaktadır (Lee, 2018). Bir başka ifadeyle dünyada tankerle taşınan petrolün %8'i Babül Mendep boğazından geçmektedir (Anadolu Haber).

Afrika petrol rezervinin çok önemli bir kısmı Sudan ve Nijerya gibi şiddetli çatışmaların yaşandığı istikrarsız ülkelerde bulunmaktadır. AFRICOM'un komutanlarından General Carter F. Ham, bir açıklamasında Amerika, Amerikalılar ve Amerikan çıkarları için en büyük tehditler olarak İslami Mağrip'teki El Kaide, Somali'deki El-Şabab ve Nijerya'daki Boko Haram'ı görmekte; El Kaide'nin doğu ve kuzeybatı Afrika'da oluşturduğu tehditlerin önlenmesinin bir numaralı önceliği olmaya devam ettiğini (Pellerin, 2012) ifade etmektedir. AFRICOM, ABD askeri ve istihbarat birimleri ile koordineli olarak, belirtilen bu önceliklere yönelik önemli çalışmalar gerçekleştirdi. AFRICOM ve Afrika'daki müttefik güçler için Cibuti'de Camp Lemonier üssünün kurulması, Etiyopya'daki Afrika Birliği karargâhında bir irtibat biriminin bulundurulması, dronlarla keşif ve saldırı operasyonları gerçekleştirebilmek için Seychelles, Cibuti ve Etiyopya'da üsler kurulması bu girişimler arasında yer almaktadır (Nsia-Pepira, 2014: 53).

Başkan Bush, 2006'da ABD'nin, Ortadoğu'dan yapılan petrol ithalatını 2025 yılına kadar %75'den fazla oranda değiştirmeyi (The White House President George W. Bush) düşündüğünü açıkladı. ABD için Ortadoğu'nun yerine geçebilecek bölge öncelikle Afrika kıtasıdır. ABD'nin halen en fazla ham petrol ithal ettiği 15 ülke arasında Nijerya 7'nci, Angola 11'inci, Cezayir 12'nci, Libya ise 13'üncü sırada yer almaktadır. ABD'nin bu ülkelerden yaptığı ham petrol ithalatı, toplam ham petrol ithalatının %8.4'ünü oluşturmaktadır; Suudi Arabistan, Irak ve Kuveyt'ten yaptığı ham petrol ithalatının toplam ithalattaki yeri ise %23.1'dir (Workman, 2018). Önemli petrol rezervine sahip Sudan, Çin'in dördüncü büyük petrol tedarikçisi konumundadır. Çad ve Uganda'daki boru hatlarını kontrol eden ABD şirketleri, ABD askeri ve Sudan'a karşıt olan Uganda, Çad ve Etiyopya ittifakı ile Çin'i bu bölgede yerinden etmeyi amaçlamaktadır (Nsia-Pepira, 2014: 54).

3. ABD'nin Kıtada Askeri Varlığını Artırma Girişimlerine Afrikalıların Tepkisi

ACRI'ye katılan ülkeler için tespit edilen seçim ölçütleri, ABD'nin kıtadaki yaklaşımının sorgulanmasına neden oldu. Bazı Afrika ülkelerine göre ACRI'nin oluşum gerekçesi, ABD'ye, sömürgecilik ve Soğuk Savaş dönemlerindeki benzer üstünlük sağlamaktadır. Bu durum, ABD'nin yayılmacılığı ve Afrika'nın enerji kaynaklarının yeni sömürü yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Programın dışında kalan ülkeler, ABD'yi, ACRI programı ile kıtadaki menfaatlerini gerçekleştirmeye yönelik askeri istihbarat toplamakla suçlamaktadırlar.

Afrika ülkeleri, kıtanın ABD üslerine ev sahipliği yapmasına ve ABD tarafından ilişkilerin askeri yönünün güçlendirilmesi yaklaşımına çoğu kez karşı çıktılar. Afrika'daki sivil toplum önderleri ve gazeteciler de Afrika uluslarının egemenlikleri ve refahlarının aksine, ABD çıkarlarını yakından takip edeceği düşüncesiyle, AFRICOM'un oluşumunu desteklemediler. Kıtadaki bölgesel örgütlenmeler, kurumsal olarak AFRICOM'u eleştirenler arasında en ön sırada yer aldılar. ABD müttefiki Güney Afrika'nın da yer aldığı Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (The Southern African Development Community-SADC), ABD'nin, Afrika ile kıtada varlık göstererek değil, uzaktan ilgilenmesinin daha uygun olacağı yönünde görüş bildirdi. SADC savunma ve güvenlik bakanları, AFRICOM'un varlığının kıtada olumsuz etki yaratacağı düşüncesiyle, diğer devletleri AFRICOM'a ev sahipliği yapmamaları yönünde uyardı. Önemli bir ABD müttefiki olan Nijerya'nın da üyesi olduğu ECOWAS da AFRICOM'a karşı çıktı (Pambazuka News).

Liberya Güçlendirme Merkezi'nden (Center for Empowerment in Liberia) Ezekiel Pajino, AFRICOM'u "Afrika topraklarında ABD'nin askeri genişlemesinin ölümcül bir planı" olarak tanımlamaktadır. Pajino, "AFRICOM'un, Bush'un başarısız dış politikasının, kıtanın gelecek nesillerini tehdit eden bir mirası olacağını" söylemektedir. Nigeria's Business Day yazarı Ikechukwa Eze ise, AFRICOM'un, Afrika Birliği'ni ihlal ettiği ve onun yerini alma girişimi olduğuna ilişkin endişelerini dile getirmektedir (Pambazuka News).

ABD'nin askeri destekli kalkınma yardımları, özel askeri yüklenicilerin kıtada artan rolü, Çin'in Afrika'daki varlığı karşısında ABD'nin kontrol ettiği Afrika kaynakları, Afrika'nın refahı ve kıtadaki ülkelerin egemenliğine ilişkin olarak Afrikalıların kaygılarını artırmaktadır. Stratejik müttefikleri ile kıtada gerçekleştirdiği askeri operasyonlar, ABD'nin Afrika'daki itibarını olumsuz yönde etkilemektedir. ABD ile askeri olarak ittifak halindeki ülkeler, Kongo ve Darfur/Sudan'daki çatışmalara müdahil oldular. Ruanda ve Uganda birlikleri 1998'de Kongo'yu işgal ettiler. Benzer bir girişime 2007'de de tanık olundu. 5 Eylül 2007'de, Uganda askerleri ve Jean-Pierre Bemba liderliğindeki isyancılar, Kongo'nun petrol ve altın madeni bakımından zengin Semliki havzasını işgal ettiler (Snow, 2007: 8). Bu gelişmeler günümüzde de devam eden sınır bölgelerindeki mücadeleleri olumsuz etkilemektedir.

AFRICOM, yoksul devletlerin kapasite inşasını ve sosyo-ekonomik kalkınmasını gündeminin dışında tutmaktadır. Mülteciler Birliği, ABD'nin Afrika'ya yardımının artan bir şekilde kıtayı militarize ettiğine ve kıta genelinde istikrar sağlayacak uzun vadeli kalkınma projelerine daha az önem verildiğine dikkat çekmektedir. Pentagon, 2004'de resmi yardım kaynağının yaklaşık yüzde 3'ünü kontrol ederken, 2014'de bu oran %22'ye çıkmıştır. ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın payı ise aynı dönemde yüzde 65'ten yüzde 40'a düşürülmüştür (Nsia-Pepa, 2014: 57).

Afrika ülkeleri, güvenliği, kıtadaki insanlar için daha iyi yaşam kalitesi sağlanması bağlamında görmektedirler. Bu güvenlik vizyonu, Afrika Birliği'nce "Kendi vatandaşları tarafından yönetilen ve küresel arenada dinamik bir gücü temsil eden, entegre olmuş, müreffeh ve barışçıl bir Afrika" olarak ortaya konulmaktadır (African Union). Afrikalı liderlerin çatışmasız bir Afrika hedefine ulaşmak, tüm Afrikalı halklar için barışı sağlamak, savaşları, sivil çatışmaları, insan hakları ihlallerini, insani felaketleri ve şiddet içeren çatışmaları kıtadan uzak tutmak ve soykırımı önlemek kararlılığı, bu vizyonu pekiştirmektedir. Afrikalı liderler gelecek nesillere çatışmalardan kaynaklanan yükü taşıtmayacaklarını ve kıtadaki tüm savaşları 2020'ye kadar sonlandıracıklarını taahhüt etmektedirler (The African Union Commission).

AFRICOM'un oluşumu, Afrika'daki ABD güvenlik çıkarlarının Afrika halklarının güvenlik ihtiyaçlarından uzaklaştığını ortaya koymaktadır. Kıtada, AFRICOM'un üç önemli özelliği olduğuna (Campbell, 2017: 59) inanılmaktadır:

- Afrikalı askeri elitler tarafından kullanılan bilgi sistemlerinin kontrolü ve Afrika silahlı kuvvetleri hakkında bilgi toplanması,
- ABD AFRICOM Sosyal Bilimler Araştırma Platformu aracılığıyla entelektüel müdahalede bulunma,
- Özel askeri yüklenicilerin entegrasyonu ile askeri yapının özelleştirilmesi.

Afrika'da halen 7500 Amerikan askeri personelinin yanı sıra 1000 yüklenici bulunmaktadır. ABD'li askerlerin sayısı bir yıl önce 6000'di. Birlikler kıta genelinde 53 ülkeye yayıldı. Cezayir, Burundi, Çad, Kongo, Cibuti, Mısır, Eritre, Etiyopya, Kenya, Libya, Somali, Sudan, Güney Sudan, Tunus ve Uganda, ABD askeri varlığı bulunan ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır (Savitsky, 2018).

AFRICOM, dronları, keşif/gözetleme, sınır ötesi saldırılar ve istihbarat amaçlı olarak kullanılmaktadır. Orta Niger'in en büyük kenti olan Agadez'de büyük bir dron üssü yapım aşamasındadır. Tesisin, 2019 yılında uçacak olan silahlı MQ-9 Reaper dronlarına ev sahipliği yapacağı bildirilmektedir. Bomba taşıma yeteneğine de sahip olacak MQ-9 Reaper, 1150 milden fazla menzile sahip olacaktır. Mevcut bir drone üssü ve Agadez'de inşası devam eden üssün yanı sıra, Nijer'de yaklaşık 800 ABD askeri bulunmaktadır. Agadez'deki üssün ABD Hava Kuvvetleri öncülüğünde gerçekleştirilen tüm zamanların en büyük inşaat projesi olduğu ifade edilmektedir. ABD'nin buradaki askeri gücü, Cibuti'deki daimi ABD üssünden sonra ikinci sırada yer almaktadır. 4000 Amerikalı askerin görev yaptığı Cibuti'deki Camp Lemonnier üssü, Yemen, Nijerya ve Somali'deki isyancılara karşı hava saldırıları için kullanılan ve Babül Mendep boğazı üzerinde kontrolü sağlayan Amerikan dron üslerinin merkezidir. Cibuti hükümetiyle 2014'de 20 yıllık yeni bir kira sözleşmesi imzalayan ABD'nin, bu üssü modernize etmek ve genişletmek için 1,4 milyar dolar harcadığı (Savitsky, 2018) bilinmektedir.

4. Finans ve Askeri Güç Kullanımı Arasındaki İlişkinin Afrika'daki Görünümü

ABD'nin küresel güç projeksiyonunda ABD silahlı kuvvetlerinin iki hedefi vardır: İlki, ülkeyi, Amerikan vatandaşlarını ve ABD'nin yurtdışındaki çıkarlarını ve anlaşmalar yoluyla benzer yükümlülükleri olan müttefiklerini korumaktır. İkincisi ise, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren bilgi ve ürünlerin serbest dolaşımı, insanların seyahat özgürlüğü ve insanlığın ortak malı kabul edilen açık denizlere ve uzaya erişebilmesiyle karakterize edilen ve ABD tarafından oluşturulan uluslararası düzenin devamlılığını muhafaza etmektir (Cohen).

AFRICOM'un faaliyet alanlarından biri de yasadışı faaliyetlere müdahale etmek olmasına rağmen, bu faaliyetlerin kıtada tüm ülkeleri kapsadığını, etkin bir biçimde izlendiğini ve yasal olmayan tüm işlemlere müdahale edildiğini söylemek güç görünmektedir. Örnek olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Narkotik ve Hukuk İcra İşleri Bürosu'nun 2015 Uluslararası Narkotik Kontrol Strateji Raporunda Fas, Afganistan'dan sonra dünyanın ikinci en büyük uyuşturucu üreticisi olarak ifade edilmesine rağmen, AFRICOM'un yasadışı faaliyetleri engelleme görevi, Fas bankalarını kapsamamaktadır. Bunun gerekçesi, Fas'ın ABD'deki kapitalist muhafazakâr unsurlarla işbirliği içinde olmasında (Campbell, 2017: 53) aranabilir.

Finans ve askeri güç arasındaki ilişki, genellikle, Amerika'nın küresel liderliği bağlamında değerlendirildiğinden, ABD ordusunun, küresel kapitalist mimarının bir arada tutulması anlayışına hizmet ettiğini iddia eden yaklaşımlar yaygındır. Libya'ya yapılan müdahale, bu kapsamda üzerinde durulması gereken bir örnek olarak görülmektedir. Libya Lideri Kaddafi, Afrika'da Fransız frangının hâkimiyetine meydan okumak için 143 ton altın ve buna yakın miktarda gümüş biriktirdi. Bu, küresel kapitalizmin kabul edemeyeceği, engellenmesi gereken bir gelişmeydi ve NATO'nun Libya'ya müdahalesiyle sonlandırıldı. Bu bağlamda ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy arasındaki Mart 2011 e-posta yazışması, NATO'nun müdahalesinin asıl gerekçelerini ortaya koymaktadır (The Herald, 2016):

- Libya petrol üretiminden daha fazla pay sahibi olma isteği;

- Kuzey Afrika'da Fransız etkisini arttırma;
- Fransa'daki iç politik durumu iyileştirme;
- Fransız ordusuna dünyadaki konumunu yeniden belirleme fırsatı verme;
- Kaddafi'nin uzun vadeli planlarıyla ilgili endişelere yanıt verme ve Frankofon Afrika'da egemen güç olarak Fransa'yı destekleme.

ABD'nin bu gerekçelere katılması; kapitalist çevrelerin, kazançlarının azalması olasılığına karşı koymak için ekonomik yaptırım ve askeri müdahale uygulayabilecekleri iddialarını doğrulamaktadır. Müdahalenin ardından Fransa ve İngiltere, Libya petrollerinden daha fazla imtiyaz talep ettiler. Sarkozy Libya'da, Libyalıları petrol sektörünün yüzde 35'ini Fransız şirketlerine, özellikle de TOTAL'e ayırmaları konusunda uyardı. (Campbell, 2017: 61) Sonrasında, ileri sürülen iddiaları doğrulayan bir gelişmeye İngiltere'de tanık olundu; İngiliz Parlamentosunda teşkil edilen bir Komite Eylül 2016'da Libya'ya gerçekleştirilen müdahalenin doğru istihbarat bilgileriyle desteklenmediğini (House of Commons Foreign Affairs Committee) açıkladı.

SSCB dağıldıktan sonra kurulan Yeni Dünya Düzeninde üzerinde durulan kavramlardan biri güvenlik kurumlarını da içeren "özelleştirme" idi. Bu, finans çevreleri ve şirketlerin hükümetlerden bağımsız özel güvenlik unsurlarına sahip olabilecekleri anlamına geliyordu. Güvenlik sektöründe savaşanlar, harp silah ve araçları ile bilgi/istihbarat vasıtaları özelleştirildi. Bu bağlamda, özel askeri yükleniciler (Private Military Contractor-PMC) arttı ve bu yapılar geleneksel olarak orduların icra ettikleri keşif ve istihbarat toplama faaliyetlerinin yanı sıra, riskli bölgelerde de görev üstlendiler. 2010 yılında sadece ABD'de 1931 özel yüklenici, terörle mücadele, ülke güvenliği ve istihbarat ile ilgili programlarda çalışıyordu (Priest ve Arkin). Çatışma ve savaştan kâr elde eden bir anlayışla ve iş modeliyle çalışan PMC'ler Afrika'daki güvensizliği arttırmaktadır. En büyük PMC'ler, dünyanın en zengin şirketlerinin yer aldığı Fortune 500 şirketlerinin iştirakleridir (Campbell, 2017: 63). Paydaşlarının kârlarını maksimize etme yükümlülüğü taşıyan PMC'ler, çatışmaları sona erdirmeyecekleri gibi, Afrika'da veya

dünyanın başka herhangi bir bölgesinde gerçek anlamda kalıcı güvenliği de sağlayamazlar; aksi takdirde bu yapılar, işlerini kaybederler.

ABD hükümeti, 2007’de AFRICOM’un kurulmasıyla, Afrika’da devam eden iç savaş ve çatışmaları dikkate alarak, kıtada güvenliğin sağlanmasını ABD dış politikasının merkezinde konumlandırırken bu hedefe ulaşmak için PMC’lere güvendi. AFRICOM, sınırlı personel ile çalışırken, diğer yandan Afrika’yı militarize etmek için önde gelen PMC’lerle sözleşme imzaladı. ABD Dışişleri Bakanlığı, ACOTA aracılığıyla yerel güçleri eğitmek için yılda yaklaşık 100 milyon dolar harcama yaptığını rapor etmektedir. Afrika’da ABD ile çalışan PMC’lerden biri, DynCorp International’dır. Bu şirkete, Liberya’da Edward B. Kesselly Barracks ve Camp Ware’da operasyon ve bakım desteği sağlaması karşılığında iki yıldan biraz fazla bir süre içinde, 20 milyon dolar kadar ödeme yapıldı. DynCorp International’e Liberya piyadelerini eğitmek görevi de verildi. Bu ülkede iş verilen diğer yükleniciler arasında, her birine 375 milyon dolar ödeme yapılan PAE Government Services (Lockheed Martin’in bir yan kuruluşudur) ve Protection Strategies Inc. de bulunmaktadır. Halliburton iştiraki KBR Inc. ile AFRICOM’un kullandığı Cibuti, Kenya ve Etiyopya’daki üç askeri üssü desteklemesi için sözleşme imzalandı. İlave olarak Northrop Grumman ile beş yıl içinde 40 bin Afrikalı barış gücü personelini eğitmek üzere 75 milyon dolarlık bir sözleşme imzalandı. MPRI’ya Benin, Etiyopya, Gana, Kenya, Mali, Malavi, Nijerya, Ruanda ve Senegal’deki askerleri eğitmek için Dışişleri Bakanlığı tarafından ödeme yapıldı. Bu yüklenici ayrıca Güney Afrika’nın ordusuna da yardım etti (Allgov, 2010).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası alanda Afrika’nın ekonomik önemi arttı. Bu dönemde, Çin’in Afrika’daki etkinliğini artırması ile eşzamanlı olarak ABD’nin de kıtaya yönelik “ilgisiz kalma” stratejisinden uzaklaştığı görüldü. Terörizmle mücadele; enerji kaynaklarını/rotalarını güvence altına alma ve Çin’in kıtadaki nüfuzunu sınırlandırma; ABD’nin Afrika’da askeri varlığını artırma ve güç kullanımını önceleyen yaklaşımının en önemli nedenleridir.

AFRICOM, ABD Savunma Bakanlığı tarafından Şubat 2007'de Afrika kıtasındaki askeri operasyonları yürütmek için ayrı bir komutanlık olarak kuruldu. ABD'nin AFRICOM'u teşkilindeki asıl amaç; ABD'nin stratejik çıkarlarını takip etmektir. ABD, günümüzde, Çin gibi ekonomilerin yükselişi nedeniyle küresel rekabette zorlanmaktadır. Dünya genelinde kaynaklar üzerinde tam kontrol sağlamayı hedefleyen ABD'nin geleceğe dönük planlaması, Afrika'nın stratejik kaynaklarına engelsiz erişimi öngörmektedir. ABD için Çin, Afrika'da bu hedefe ulaşılmasının önünde en önemli engel olarak görülmektedir. AFRICOM, savaş ihtimali de dâhil olmak üzere, Çin'e karşı girişilecek bir mücadelede Afrika'da kullanılabilir önemli bir askeri yapılanma olarak ortaya çıkmaktadır.

ABD'nin, AFRICOM ve PMC'lerle kıtadaki askeri varlığını artırma girişimleri ve uygulamaları, politik ve ekonomik hedeflerine ulaşmak için askeri güç kullanmaktan çekinmeyeceğini göstermektedir. 2017 yılı itibarıyla ABD'nin askeri harcamasının 609.758 milyar dolar, Çin'in askeri harcamasının ise 228.231 milyar dolar (SIPRI, 2018) olduğu bilinmektedir. Buna rağmen Çin, ulusal çıkarlarını korumak için ABD ile gerekirse savaşabileceğini (Allison, 2017) açıklamaktan çekinmemektedir. Geçiş Teorisinin öngördüğü gibi baskın ulus ve yükselen güç arasındaki mücadele önümüzdeki dönemde Afrika'da ve küresel düzeyde artarak devam edecektir. Tarafların farklılıklarını barışçıl yöntemlerle giderememeleri halinde savaş kaçınılmaz olacaktır. ABD'nin küresel hegemonya planlaması, Afrika'nın kalkınmaya yönelik beklentilerini karşılamaktan uzaktır. Batı'nın Afrika ile geçmişte kurduğu ilişkilerin Afrikalıların hafızalarında olumlu izler bırakmadığı bilinmektedir. Sömürgelemeden kurtulma sürecinde ABD Afrikalıları değil, sömürgeci güçleri destekledi. ABD'nin, benzer politikalarını günümüzde de sürdürmeye devam etmesi halinde Afrika Birliği, ABD-Çin mücadelesinde Çin'in yanında yer alabilir. Bu durumda ABD, yükselen güç karşısında mücadelesini kaybedebilir.

ABD, içinde bulunduğumuz dönemde, Afrika'daki ihtilaflara daha fazla nüfuz etme, baskıcı rejimleri destekleme, kısıtlı bütçe kaynaklarını saptırma, ülkeler arasında hoşnutsuzluk yaratma gibi uygulamalarla endişeleri artırmaktadır. Amerika'nın gizli ve açık askeri ittifakları ve seçilmiş askeri müttefiklerle gerçekleştirdiği ortak operasyonlar, kıtadaki

ihtilafların yoğunluğunu ve süresini olumsuz etkilemektedir. Bu gelişmeler dikkate alındığında ABD'nin, Afrika'daki askeri varlığını artırma politikasını terk ederek, kıtanın sosyo-politik ve ekonomik kalkınmasına öncelik vermesinin, uzun dönemde kendisine daha fazla fayda sağlayacağı ileri sürülebilir. Bu tür politikalar, Afrika'da sürdürülebilir barış ortamının oluşturulmasına da zemin hazırlayacaktır. Bunun gerçekleşmesi Afrikalı liderlerin tutumu ile de ilişkilidir. Afrikalı liderler, kıtada askeri varlık artırmayı öngören politikalara karşı tutum takınmalı; kıta dışından yapılacak yabancı müdahaleler için büyük güçlere gerekçe oluşturabilecek uygulamalardan kaçınılmalıydılar. Bu bağlamda, kıtasal uluslararası bir örgüt olan Afrika Birliği, güvenlik ve yeniden yapılanmada Afrika ülkeleri ve halklarının çıkarlarına uygun olarak kıtanın kendi kaynaklarını kullanmaya öncelik veren alternatif bir çerçeve oluşturmalı ve kıtadaki ülkelerin aralarındaki işbirliğinin geliştirilmesine yönelik politika üretmelerine katkıda bulunmalıdır.

KAYNAKÇA:

African Union. Vision and Mission. <https://au.int/en/about/vision>, Erişim Tarihi: 17.11.2018.

ALLGOV. U.S. Military Contractors Move into Africa. March 24, 2010, <http://www.allgov.com/news/us-and-the-world/us-military-contractors-move-into-africa?news=840556>, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

Allison, G. China's ready for war - against the U.S. if necessary. Los Angeles Times, Aug 08, 2017, <http://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-allison-china-war-20170808-story.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018

Anadolu Haber, Babül Mendep Boğazı ve önemi. 1 Nisan 2015, <https://anadoluhaber.org/babul-mendep-bogazi-ve-onemi>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.

Arslan, İ. (2018). "Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği." Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 31: 125-142.

- Campbell, H.G.(2017). “The United States and Security in Africa: The Impact of the Military Management of the International System.” Africa Development, Volume XLII, No. 3: 45-71.
- Cohen, E. A. Strategy for the Common Defense, National Defense. <http://www.choosingtolead.net/strategy-for-the-common-defense/>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
- Defense.gouv.fr. U.S. strategy in Africa. ABSTRACT ETUDE, Under the supervision of: Maya Kandel, head of the US programme at IRSEM and research associate at Université Paris III - Sorbonne Nouvelle (CREW/CRAN), <https://www.defense.gouv.fr/content/download/341557/4801791/file/Etude%20IRSEM%2036%20-%20Synthese%20EN.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2018.
- Foreign Policy in focus. Making Peace or Fueling War in Afric. March 13,2009.https://fpif.org/making_peace_or_fueling_war_in_africa/ Erişim Tarihi: 29.10.2018.
- GlobalSecurity.org. Operation Aztec Silence. <https://www.globalsecurity.org/military/ops/aztec-silence.htm>, Erişim Tarihi: 15.10.2018.
- Handy, R.J. (2010). “Africa Contingency Operations Training Assistance Developing Training Partnerships for the Future of Africa.” ASPJ Africa & Francophonie – 2 nd Quarter, 65-72.
- House of Commons Foreign Affairs Committee. (6 September 2016). Libya: Examination of intervention and collapse and the UK’s future policy options.
- Howard, S. (2008). Global Fleet Station, Naval Surface Warfare Center Carderock Division.
- Huffington Post. Obama Ghana Speech. 8.11.2009, Updated May 25, 2011, https://www.huffingtonpost.com/2009/07/11/obama-ghana-speech-full-t_n_230009.html, Erişim Tarihi: 14.10.2018.

- Karagül, S. ve Arslan İ. (2014). “Afrika'da Barış ve Güvenliğin İnşasında Kıtasal Yaklaşım: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi.” *Güvenlik Stratejileri*, Sayı:19: 57-97.
- Kruger, N.R. (2011). The 2011 National Military Strategy: Resetting a Strong Foundation, <https://www.ausa.org/sites/default/files/2011-national-military%20strategy.pdf>, Erişim Tarihi: 14.10.2018.
- Lai, D. (2011). “The United States and China in Power Transition”, U.S. Army War College Strategic Studies Institute, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
- Lee, J. Bab el-Mandeb, an Emerging Chokepoint for Middle East Oil Flows. Bloomberg, July 26, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-26/bab-el-mandeb-an-emerging-chokepoint-for-middle-east-oil-flows>, 2018, Erişim 16.11.2018.
- National Security Strategy. (May 2010). <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf>, Erişim Tarihi: 14. 10.2018,
- National Security Strategy of the United States of America (2017). <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2017/12/2017.pdf>, Erişim Tarihi: 7.10.2018.
- Naval Health Research Center. <https://www.med.navy.mil/sites/nhrc/Pages/Research-DoD-Prevention-Program.aspx>, Erişim Tarihi: 14.10.2018.
- Nsia-Pepira, K. (2014). “Militarization of U.S. Foreign Policy in Africa: Strategic Gain or Backlash?”, *Military Review*, AFRICOM: 50-59.
- Pambazuka News. African voices on AFRICOM. Apr 01, 2008, <https://www.pambazuka.org/governance/african-voices-africom>, Erişim Tarihi: 17.11.2018.
- Peacekeeping.un.org, Monthly Summary of Military and Police Contribution to United Nations Operations.

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/msr_september_2018_consolidated_0.pdf, Erişim Tarihi: 14.10.2018.

Pellerin, C. Commander: Countering Extremists Tops Africom's Priorities. U.S.Department of Defense, Feb. 29. 2012, <http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=67378>, Erişim Tarihi: 17.11.2018.

Ploch, L. (2011). "Africa Command: U.S. Strategic Interests and the Role of the U.S. Military in Africa." Congressional Research Service, 7-5700, July 22, 2011, www.crs.gov, RL34003, Erişim Tarihi: 11.11.2018.

Ploch, L., Blanchard, C.M., O'Rourke, R., Mason, R. C., Kind, R. O. (2011). "Piracy off the Horn of Africa", Congressional Research Service, 7-5700, April 27, 2011, www.crs.gov, R40528, Erişim Tarihi: 11.11.2018.

Priest, D. ve Arkin. W. M. Top Secret America, A hidden world, growing beyond control. <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles/a-hidden-world-growing-beyond-control/>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

Savitsky, A. US Military Presence in Africa: All Over Continent and Still Expanding. Strategic Culture Foundation, 30.08.2018, <https://www.strategic-culture.org/news/2018/08/30/us-military-presence-in-africa-all-over-continent-still-expanding.html>, Erişim Tarihi: 20.10.2018.

Serafino M.N. (2009). "The Global Peace Operations Initiative: Background and Issues for Congress." Congressional Research Service, 7-5700, March 19, 2009, www.crs.gov, RL32773, Erişim Tarihi: 11.11.2018.

SIPRI (2018). Military expenditure by country, in constant (2016) US\$ m., 2009-2017. https://www.sipri.org/sites/default/files/1_Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932017%20in%20constant%20%282016%29%20USD.pdf, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

- Snow, K. H. Congo's Jean-Pierre Bemba. 18 September 2007, [http://www.allthingspass.com/uploads/pdf-226Congos%20JP%20Bemba\[5\]%20Sept%202007.pdf](http://www.allthingspass.com/uploads/pdf-226Congos%20JP%20Bemba[5]%20Sept%202007.pdf), Erişim Tarihi: 17.11.2018.
- The African Union Commission. (2015). Agenda 2063, First Ten-Year Implementation Plan 2014-2023.
- The Herald. Exposing the Libyan Agenda: A closer Look at Hillary's emails. 15 Mar, 2016, <https://www.herald.co.zw/exposing-the-libyan-agenda-a-closer-look-at-hillarys-emails/>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- The National Security Strategy of the United States of America. (2002).
- The National Security Strategy of the United States of America. (2006).
- The National Strategy for Maritime Security. (2005).
- The White House President George W. Bush. State of the Union Address by the President. January 31, 2006, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/stateoftheunion/2006/>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- The White House Office, Office of the Press Secretary. Remarks by the President at the U.S./China Strategic and Economic Dialogue. <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-press-office/remarks-president-uschina-strategic-and-economic-dialogue>, July 27, 2009, Erişim Tarihi: 16.11.2018.
- The White House Office of the Press Secretary Dakar, Senegal. African Crisis Response Initiative (ACRI). April 1, 1998, <https://clintonwhitehouse4.archives.gov/Africa/19980401-20179.html>, Erişim Tarihi: 22 Ekim 2018.
- The World Bank. GDP, PPP (current international \$). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?view=map>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- United Nations Peacekeeping. Peacekeeping operations, <https://peacekeeping.un.org/en>, Erişim Tarihi: 14.10.2018.

- United States Africa Command. ACOTA-Africa Contingency Operations Training and Assistance. <https://www.africom.mil/what-we-do/security-cooperation/acota-africa-contingency-operations-training-and-assistance>, Erişim Tarihi: 15.10.2018.
- U.S. Department of State, Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. Morocco. <https://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2015/vol1/238996.htm>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- U.S. Department of State. Secretary Pompeo Launches 2018 PEPFAR Strategy Progress Report. <https://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2018/09/286274.htm>, Erişim Tarihi: 14.10.2018.
- Volman, D. ve Benjamin, L. (2007). "Introduction to AFRICOM Special Issue: Analysis and Activism." ACAS Bulletin, No. 78.
- Warner, L.A. (2014). The Trans Sahara Counter Terrorism Partnership. Center for Complex Operations.
- Workman, D. US Crude Oil Imports by Supplier Countries. October 18, 2018, <http://www.worldstopexports.com/us-crude-oil-imports-by-supplier-countries/>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.